

УДК 811.111'42

ТЕМА-РЕМАТИЧНА ПРОГРЕСІЯ ЯК КОГНІТИВНИЙ МЕХАНІЗМ КОМІЧНОГО

О.В. Кузнєцова (Харків)

У статті вперше пропонується дослідження тема-рематичної прогресії у якості когнітивного механізму створення комічного. Запропонований механізм полягає у створенні гумористичного ефекту через мовне вираження стилістичних засобів у ремі надфразової єдності. До найбільш частотних стилістичних прийомів, виділених у художніх текстах сучасного американського письменника Дейва Баррі, відносимо гіперболу, прийом обманутого очікування, применшення. Великі обсяги надфразової єдності у порівнянні з реченням дозволяють їй мати більш розгорнуті тему та рему, які й розміщуються у цілій серії речень. Тема характеризується певною незавершеністю, недомовкою, тим самим викликає інтерес у читача/адресата. Рема виступає у ролі «довгоочікуваної відповіді», є своєрідним розширенням, поясненням, насиченим стилістичними прийомами комічного. Результати проведеного аналізу дозволяють виділити два види тема-рематичних зв'язків у художньому тексті: контактний та дистантний. Такий спосіб виділення теми та реми надфразових єдностей у тексті потребує залучення адресатом когнітивних механізмів декодування інформації, представлені у художніх текстах автора/адресанта. Встановлено, що для контактної зв'язку типовими є приклади, де тема-рематичний механізм наведений простою лінійною прогресією, складною прогресією з константною темою, і складною прогресією з «накладанням значення». Дистантний зв'язок характеризується прикладами з дублюванням вербальних тема-рематичних відносин невербальними – малюнками, співвіднесеністю теми та реми як вербальне/невербальне. Виявлено, що для дистантного виду зв'язків притаманне використання невербального виду комунікації, репрезентованого у художніх текстах Дейва Баррі малюнками.

Ключові слова: комічне, механізм, надфразова єдність, прогресія, рема, тема.

Кузнєцова О.В. Тема-ремати́ческая прогрессия как когнитивный механизм комического. В статье впервые предлагается исследование тема-ремати́ческой прогрессии в качестве когнитивного механизма создания комического. Предложенный механизм заключается в создании юмористического эффекта через языковое выражение стилистических средств в реме сверхфразового единства. К наиболее частотным стилистическим приемам, выделенным в художественных текстах современного американского писателя Дейва Барри, относим гиперболу, прием обманутого ожидания, приуменьшение. Большие объемы сверхфразового единства в сравнении с предложением позволяют ей иметь более развернутые тему и рему, которые и размещаются в целой серии предложений. Тема характеризуется определенной незавершенностью, недомолвкой, чем и вызывает интерес у читателя/адресата. Рема выступает в роли «долгожданного ответа», является своеобразным расширением, объяснением, насыщенным стилистическими приемами комического. Результаты проведенного анализа позволяют выделить два вида тема-ремати́ческих связей в художественном тексте: контактный и дистантный. Такой способ выделения темы и ремы сверхфразовых единств в тексте побуждает адресата прибегнуть к использованию когнитивных механизмов декодирования информации, представленной в художественных текстах автора/адресанта. Установлено, что для контактной связи типичными являются примеры, где тема-ремати́ческий механизм приведен простой линейной прогрессией, сложной прогрессией с константной темой, и сложной прогрессией с «наложением значения». Дистантная связь характеризуется примерами с дублированием вербальных тема-ремати́ческих отношений невербальными – рисунками, соотношенностью темы и ремы как вербальное/невербальное. Выведено, что для дистантного вида связей присуще использование невербального вида коммуникации, изображенного в художественных текстах Дейва Барри рисунками.

Ключевые слова: комическое, механизм, сверхфразовое единство, прогрессия, рема, тема.

Kuznietsova O.V. Theme-rheme progression as a cognitive mechanism of comic. In the article, a research of theme-rheme progression is first offered as a cognitive mechanism of creation comic. The offered mechanism lies in the creation of a humorous effect through language expression of stylistic devices in the theme of super phrase unity. To the most frequently used stylistic devices, distinguished in the literary texts by the modern American writer Dave Barry, we take hyperbola, device of the deceived expectation, diminishing. The length of super phrase unity in comparison with a sentence allows it to have wider theme and rheme that take place in the whole series of sentences. A theme is characterized by certain incompleteness, allusion, arises reader's/addressee's interest. A rheme plays a role of a «long-awaited answer», is a peculiar expansion, explanation, saturated by stylistic devices of comic. The results of the conducted analysis allow distinguishing two types of theme-rheme connections in the literary text: contact and distant. Such method of theme and rheme super phrase unities selection in the text needs the addressee's use of cognitive mechanisms of information decoding presented in literary texts by author/addressor. It is set that for the contact connection typical examples are those, where the theme-rheme mechanism is produced by simple linear progression, difficult progression with a constant theme, and difficult progression with «imposition of a meaning». The distant connection is characterized by examples with duplication of verbal theme-rheme relations with non-verbal – pictures, correlation of theme and rheme as verbal/nonverbal. It is defined, that for the distant type of connections it is inherent to use a non-verbal type of communication – pictures, displayed in the literary texts by Dave Barry.

Key words: comic, mechanism, progression, rheme, super phrase unity, theme.

1. Вступ

Комічне як спосіб особливого осмислення світу є «універсальною властивістю творчого мислення, що пізнає, і мовлення» [13, с. 69]. Механізму створення комічного присвячено роботи В.О. Самохіної, яка розробила когнітивний механізм інконгруентності [13] та О.В. Харченка, який представив когнітивний механізм рефреймінгу [14]. Проте, залишається відкритим питання про подальше вивчення механізму/ів комічного.

Ступінь та характер зв'язності тексту розкриває його комунікативна структура, яка спирається на теорію актуального членування розроблену науковцями Празького лінгвістичного гуртка, зокрема чеським мовознавцем Ф. Данешем, який запропонував типологію видів актуального членування тексту, назвавши її тематичною прогресією. Цей підхід полягає у комунікативній послідовності між реченнями, які і є компонентами тексту, адже «кожне послідує речення надфразової єдності спирається на попереднє, просуваючи висловлення від відомого «теми (Т)» до нового «реми (Р)», у зв'язку з чим створюється тема-рема-тематичний ланцюжок, який має кінцевий характер і визначає межі надфразової єдності» [9, с. 21]. Такий поділ на тему та рему називають актуальним оскільки «він є значущим, істотним у певному контексті або в конкретній ситуації для мовця або письменника» [4, с.7]. Таким чином, текст визначається як організована

за ціллю та смислом сукупність фраз або фразових елементів, між якими є значущі відносини та функції, тобто структурована єдність, що виникає в уяві у вигляді лінгвістичної одиниці якогось комплексного явища дійсності в його відносно завершеній смисловій цілісності [18; див. також 1; 8; 12].

Тема-рема-тематичні відносини прийнято виділяти на рівні речення (в середині пропозиції) [5; 7; 10] та на рівні тексту (між пропозиціями і між абзацами) [11]. Такий поділ у межах кожної пропозиції відповідає комунікативним завданням та намірам мовця. «Комунікативне завдання (тобто розрізнення того, про що робиться повідомлення, і того, що повідомляється) обумовлене конкретною обстановкою цього акту спілкування, в першу чергу тим, наскільки обізнаний адресат про предмети і явища, про які йде мова в пропозиції» [12, с. 68]. У поєднанні цих двох компонентів, відомого та невідомого і полягає основа комунікації. Таким чином, тема стає відповідною точкою розвитку повідомлення, в якій закладено заздалегідь відому інформацію як для адресанта так і для адресата, а рема представлена в якості ядра повідомлення, тобто є абсолютно новою інформацією, власне і є метою повідомлення.

Актуальність та новизна теми статті вбачається в розробці механізму створення комічного на основі тема-рема-тематичних відносин та у залученні когнітивних процесів діяльності людини у відборі рем комічної направленості. Мета цієї

наукової розвідки полягає у встановленні когнітивного механізму комічного через тема-рематичну організацію тексту. Об'єктом статті є комічний художній текст, а предметом виступають тема-рематичні зв'язки у комічних художніх текстах. За матеріал дослідження обрано комічні художні тексти сучасного американського письменника-гумориста Дейва Баррі.

Методологічно дослідження спирається на актуальну теорію членування тексту [3; 10], теорію комунікативної структури тексту [11], функціонально-комунікативну стилістику тексту [13].

2. Інгерентні риси тема-рематичної організації комічного художнього тексту

Уперше у лінгвістиці розглядається тема-рематична прогресія в якості механізму створення комічного у художньому тексті. Когнітивний механізм комічного реалізується в текстовій площині завдяки мовному вираженню значення реми через стилістичні прийоми гумористичної направленості. Умовою успішного функціонування цього механізму є наявність бінарної опозиції «тема-рема», вираженої на композиційному, лінгвальному та лінгвоситуативному рівнях.

Поняттям «тема» та «рема» відповідають такі близькі за значенням опозиції як: дане/нове [5; 15]; основа/ядро висловлення [10]. Так, наприклад, У. Чейф пропонує визначати вже відому інформацію як дане, а вперше введену, тобто невідому, як нове, і дає таке визначення: «Дана (або стара) інформація – це те знання, яке, за припущенням мовця, знаходиться у свідомості слухача в момент вимовлення. Так звана нова інформація – це те, що, за припущенням мовця, він вносить своїм висловлюванням у свідомість слухача» [15]. Варто уточнити, що дане та нове як види інформації зустрічаються не лише в усній мові, а й у текстовому вимірі. Отже, мовець, він же й автор, повідомляє слухачу/читачу очевидну або задалегідь відому інформацію в усній або письмовій формі – дане, і, відповідно, у тій самій формі, вводиться невідома раніше сутність – рема.

На рівні речення тема – це предмет висловлювання, представлений групою підмета, а рема – це те, що про нього повідомляється, і виступає групою присудка. Таким чином, вже відома інформа-

ція в тексті функціонує в якості теми, а нова – реми. Чеський науковець В. Матезіус до основних елементів актуального членування речення відносить початкову точку (або основу) висловлення, тобто те, що в конкретній комунікативній ситуації вважається відомим або легко зрозумілим, та ядро висловлення – інформація, яку надає автор стосовно відправної точки висловлення [7, с. 94.].

На рівні тексту тема-рематична співвіднесеність формує складне синтаксичне ціле, адже «вихід за рамки речення дозволяє встановити, що речення лише «намічає» основні контури думок, що отримує своє завершення у групі зв'язних між собою речень» [6, с. 70], тобто у надфразовій єдності. Надфразові єдності, в свою чергу, «утворюють тканину зв'язного тексту, вони передають його комунікативну перспективу і мають бути зв'язані між собою» [11, с. 13]. Отже, під надфразовою єдністю розуміємо серію взаємозв'язних речень, які відповідають одному висловленню, і відзначаються своєю завершеністю. Тема і рема як компоненти надфразових єдностей «підпорядковуються виконанню комунікативно-прагматичних функцій в тексті – передачі інформації з одночасним її віднесенням до певної смислової категорії» [2, с. 67]. Тема викликає «природне очікування», певну незавершеність, недосказаність для адресата, що потребує нагального вирішення, роз'яснення, уточнення в ремі. Як зазначає Т. ван Дейк, текст є макроструктурою, глобальною єдністю, яка не є результатом поєднання його мікроструктур, а спирається на єдність змісту [17]. Отже, лише у своєму змістовному поєднанні тема і рема утворюють смислово значущість, яка, в свою чергу, впливає на адресата.

Орієнтованість тема-рематичного механізму на просування сюжету залежить від ролі реми надфразової єдності, яка є певним семантичним розширенням, змістовно збагаченим, що розкриває свій комічний потенціал за рахунок використання стилістичних прийомів, так званих смислових добавок, які вносять в комунікативний процес нові лексичні та синтаксичні одиниці. Кожній ремі властива розгорнутість змісту, яка досягається шляхом додавання нових «крихт» значення, які рухаються у формі спіралі, де кожен послідовний виток відповідає новим фрагментам інформації.

Функціонування реми в тексті обумовлене цілим комплексом екстралінгвістичних факторів, до яких відносимо: логіку розгортання думок, закономірності авторського мислення та пізнання, когнітивні та комунікативні здібності адресанта.

Когнітивний механізм комічного полягає у виокремленні теми та реми у тексті шляхом виділення їх зв'язків – контактних або дистантних. Контактний зв'язок властивий надфразовим єдностям, розташованим у межах одного абзацу або абзаців, що розміщені послідовно. Дистантний зв'язок стосується абзаців, розташованих через певні проміжки у тексті. Контактному типу зв'язків відповідають наведені нижче приклади. Пор:

1. Проста лінійна прогресія:

(1) T_1 : *If you have school-age children,*

R_1 : *by far the most important factor in selecting a neighborhood is, of course, the proximity of the nearest Toys Backwards “R” Us store. <...> because from kindergarten through about sixth grade, the average child attends approximately 36,500 birthday parties* [1, p. 5].

У представленому прикладі одній темі відповідає одна рема:

$$T_1 \text{ — } R_1$$

Механізм гумору в цьому прикладі полягає в інконгруентності. Тема налаштовує на серйозну тональність розмови батьків та школярів, але рема зводить усю її серйозність до комізму та наштовхує на логічне запитання: Невже найголовнішим у шкільні роки є вибір подарунків на дні народження однокласників? А як же проблеми, пов'язані з навчанням?

2. Складна прогресія з константною темою:

(2) T_1 : *The major styles of houses in the United States are:*

R_1 : *OLDER HOUSES with many quaint and charming architectural features such as that during certain phases of the moon the toilets flush up.*

R_2 : *NEWER HOUSES built by large developers using modern cost-cutting efficiency measures such as hiring semiskilled derelict felon gypsy work-persons who are prone to forgetting to install key architectural elements such as windows and those large pieces of wood, “rafters” I believe they are called, that hold up the roof*

R_3 : *REALLY NICE WELL-BUILT, WELL-LOCATED, AFFORDABLE HOUSES that are not for sale* [1, p. 4-5].

У цьому прикладі одній спільній темі підпорядковується три реми:

$$\begin{array}{l} T_1 \text{ — } R_1 \\ T_1 \text{ — } R_2 \\ T_1 \text{ — } R_3 \end{array}$$

У наведеному прикладі задіяно механізм обманутого очікування. Темою задається направленість на розгляд або аналіз основних архітектурних стилів в США. Натомість, у ремі Дейв Баррі дає свою суб'єктивну оцінку з цього приводу, перелічуючи вигадані типи будівель, пор.: Craftsman style, Country style, Traditional style, European style, Ranch style, Farmhouse style, Cottage style, Modern style, Southern style and Mediterranean style [http://www.huffingtonpost.com/2015/01/15/popular-home-styles_n_6460034.html]. Комічність полягає у тому, що автор класифікує будівлі не за загальноприйнятими стилями а за власними, орієнтованими на загальне враження від побаченого.

3. Складна прогресія з «накладанням значення»:

(3) T_1 : *A contractor*

$R_1(T_2)$: *is a man with a pickup truck and a set of business cards that say something like:*

ED BROGAN Inc.

General Contractor

All Types of Construction and Repair

30 Years Experience – Quality Work

Fully Bonded and Insured

Free Estimates – Reasonable Rates

“We Never Show up”

$R_2(T_3)$: *They won't tell you that they never show up; this is a secret that they are sworn to uphold during the graduation ceremony at the Contractor Academy, where each man receives his Official Contractor's battered toolbox, which contains, not tools, but thousands and thousands of traditional handcrafted contractor excuses for not showing up such as:*

R_3 : *“I strained my back.”*

“My truck has a flat tire.”

“My wife is having a baby.”

“My uncle died.”

“My wife strained her back.”

У наведеному прикладі механізм комічного полягає в ефекті обманутого очікування через використання прийому применшення. В рематичній частині так звана «порада» «професіонала» виявляється занадто банальною та очевидною, тим самим розвіює сподівання читача отримати слушну пораду, адже в темі його завіряють зовсім у протилежному.

3. Висновки

Гумор як особлива форма спілкування у соціумі – це дзеркало людської природи, яке знаходить своє вираження в текстах, зокрема в художніх текстах сучасного американського письменника-гумориста Дейва Баррі. У статті вперше запропоновано механізм тема-рематичної прогресії, за допомогою якої створюється гумористичний ефект. Цей механізм полягає у встановленні зв'язків між темою та ремою надфразових єдностей, де тему можна ототожнити з номінативною структурою мови у статичному розрізі, тоді як рема визначається як динамічний процес висвітлення певних дієвих характеристик, який відбувається на фоні незмінної теми. Аналіз мовних компонентів тема-рематичної структури тексту здійснюється за допомогою окреслення та визначення мовних засобів, що проявляються на рівні використання мови, тобто комунікативно-прагматичному рівні текстів. Цей рівень можна вважати одночасно і процесом когнітивно-мовленнєвої діяльності адресанта і адресата, і результатом. Уважаємо, що для художніх текстів комічної тональності рема представляє більшу значущість аніж тема, оскільки без ефективного подання нової інформації не буде досягнутий комічний ефект. Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому вивченні когнітивного механізму тема-рематичної прогресії у створенні комічного ефекту та у виділенні найчастотніших функцій реми як ключового елемента породження гумору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова А.Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці // Вісник КНУ. Іноземна філологія. – 2002. – Вип. 32–33. – С. 11–14.
2. Давыдова А.Р. Конститутивные характеристики тема-рематического развёртывания текста газетных сообщений / А.Р. Давыдова // Альманах современ-

ной науки и образования. – Тамбов : Грамота, 2014. – № 8 (86). – С. 67–71.
3. Данеш Ф. Синтаксис текста / Ф. Данеш. – М. : Наука, 1979. – 230 с.
4. Ковтунова И.И. Современный русский язык. Порядок слов и актуальное членение предложения : учеб. пособие / И.И. Ковтунова ; [Изд. 2-е, стереотип.]. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 240 с.
5. Крушельницкая К.Т. К вопросу о смысловом членении предложения / К.Т. Крушельницкая // Вопросы языкознания. – 1956. – № 5. – С. 55–67.
6. Левицкий Ю.А. Лингвистика текста : учеб. пособие / Ю.А. Левицкий. – М. : Высш. шк., 2006. – 207 с.
7. Матезиус В. О так называемом актуальном членении предложения / В. Матезиус // Избранные труды по языкознанию ; [пер. с чеш., англ.] ; закл. ст. Д.В. Сичинавы ; [Изд. 2-е]. – М. : Едиториал УРСС, 2010. – 232 с.
8. Миловидов В.А. От семиотики текста к семиотике дискурса : пособие по спецкурсу / В.А. Миловидов. – М.-Берлин : Директ-Медиа, 2015. – 129 с.
9. Москальская О.И. Грамматика текста [Текст] : пособие по грамматике немецкого языка для ин-тов и фак. иностр. яз. / О.И. Москальская. – М. : Высш. шк., 1981. – 183 с.
10. Распопов И.П. Актуальное членение предложения (на материале простого повествования преимущественно в монологической речи) / И.П. Распопов. – Уфа : Изд-во Башкир. ун-та, 1961. – 163 с.
11. Реферовская Е.А. Коммуникативная структура текста в лексико-грамматическом аспекте / Е.А. Реферовская ; [отв. ред. А.В. Бондарко]. – Ленинград : Наука. Ленинградское отделение, 1989. – 168 с.
12. Самохіна В.О. Жарт: когніція, комунікація, текст / В.О. Самохіна // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2012. – № 972. – С. 119–128.
13. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В.О. Самохіна ; [Вид. 2-е, перер. і доп.]. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
14. Харченко О.В. Американський дискурс комічного та його лінгвокогнітивні особливості / О.В. Харченко // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2010. – № 897. – С. 120–125.
15. Чейф У. Данное, контрастивность, определенность, подлежащее, топики и точка зрения / У. Чейф // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XI. – М. : Прогресс, 1982. – 460 с.
16. Daneš F. Functional sentence perspective and the organization of the text / F. Daneš // Papers of Functional Sentence Perspective ; [ed. by Daneš]. – Prague, 1974. – P. 106–128.
17. Van Dijk

T.A. Text and Context: Exploration in the Semantics and Pragmatics of Discourse / Van Dijk T.A. – Amsterdam, 1976. – 261 p. 18. Pfütze M. Grundgedanken zu einer funktionalen Text Linguistik / M. Pfütze // Textlinguistik. – Dresden : Müller, 1970. – Д. 3–42.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Barry D. Dave Barry's Homes and Other Black Holes / Barry D. – N.Y.: Ballantine Book, 1988. – 208 p.

REFERENCES

Byelova, A.D. (2002). Poniattia «styl», «zhanr», «dyskurs», «tekst» u suchasni linhvistyty [A notion of «style», «genre», «discourse», «text», in modern linguistics]. *Visnyk KNU. – KNU Messenger*, 32–33, 11–14 (in Ukrainian)

Chafe, U. (1982). Danoe, kontrastivnost', opredelennost', podlezhashhee, topiki i tochka zrenija [Given, contrastivity, definiteness, subject, topics and point of view]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. – New in foreign linguistics*, 11, 277–317

Daneš, F. (1974). Functional sentence perspective and the organization of the text. In: F. Daneš (ed.). *Papers of Functional Sentence Perspective*. Prague: De Gruyter, pp. 106–128

Danesh, F. (1979). *Sintaksis teksta [Text syntax]*. Moskva: Nauka Publ.

Davydova, A.R. (2014). Konstitutivnye harakteristiki tema-rematicheskogo razvjortyvaniya teksta gazetnyh soobshhenij [Constitutive characteristics of theme-rheme development of the text of newspaper reports]. *Al'manah sovremennoj nauki i obrazovaniya. – Almanac of modern science and education*, 8(86), 67–71 (in Russian).

Kharchenko, O.V. (2010). Amerykanskyi dyskurs komichnogo ta yoho linhvokohnityvni osoblyvosti [Comic American discourse and its linguo-cognitive peculiarities]. *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu im. V.N. Karazina. – V.N. Karazin Kharkiv. National Univ. Messenger*, 897, 120–125 (in Ukrainian).

Kovtunova, I.I. (2002). *Sovremennyj russkij jazyk. Porjadok slov i aktual'noe chlenenie predlozhenija: Uchebnoe posobie [Modern Russian. Word Order and actual division of the sentence]*. Moskva: Editorial URSS Publ.

Krushel'nickaja, K.T. (1956). K voprosu o smyslovom chlenenii predlozhenija [On semantic sentence fragmentation]. *Voprosy jazykoznanija. – Topics in the study of language*, 5, 55–67 (in Russian).

Levickij, Ju.A. (2006). *Lingvistika teksta: Ucheb. Posobie [Text linguistics]*. Moskva: Vysshaja Shkola Publ.

Matezius, V. (2010). *Izbrannye trudy po jazykoznaniju [Selected papers on language studies]*. Moskva: Editorial URSS Publ.

Milovidov, V.A. (2015). *Ot semiotiki teksta k semiotike diskursa [From text semiotics to discourse semiotics]*. Moskva-Berlin: Direkt-Media.

Moskal'skaja, O.I. (1981). *Grammatika teksta [Tekst]: posobie po grammatike nemeckogo jazyka dlja in-tov i fak. inostr. jaz. [Text grammar [Text]: textbook on German grammar for institutes and foreign languages departments]*. Moskva: Vysshaja Shkola Publ.

Pfütze, M. (1970). Grundgedanken zu einer funktionalen Textlinguistik. In: *Textlinguistik*. Dresden: Müller, pp. 3–42.

Raspopov, I.P. (1961). *Aktual'noe chlenenie predlozhenija (Na materiale prostogo povestvovaniya preimushhestvenno v monologicheskoy rechi) [Actual sentence fragmentation (a case study of a simple declaration sentence in monologue speech)]*. Ufa: Bashkir. un-t Publ.

Referovskaja, E.A. (1989). *Kommunikativnaja struktura teksta v leksiko-grammaticheskom aspekte [Communicative text structure in lexico-grammatical aspect]*. Leningrad: Nauka Publ.

Samokhina, V.O. (2012). *Zhart u suchasnomu komunikativnomu prostori Velykoi Brytanii ta SShA [Joke in modern communicative space of Great Britain and the USA]*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina Publ.

Samokhina, V.O. (2012). Zhart: kohnitsiia, komunikatsiia, tekst [Joke: cognition, communication, text]. *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu im. V.N. Karazina. – V.N. Karazin Kharkiv. National Univ. Messenger*, 972, 119–128 (in Ukrainian).

Van Dijk, T.A. (1976). *Text and Context: Exploration in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. London, New York: Longman